

Toen ik Lord Kitchener's vinger vanop vele plakbiljetten naar mij zag wijzen, voelde ik het als mijn plicht zijn bijna passionele oproep te beantwoorden.

Mijn naam is William Martin en ik ben geboren in de zomer van 1895 in Chesterfield in het graafschap Derbyshire. Op 1 oktober 1914 werd ik ontscheept naar het Vlaamse vasteland om deel te nemen aan het Europese conflict. Samen met duizenden anderen werd ik opgeslokt in de vleesmolen van de Grote Oorlog.

Het is de ochtend van 19 december 1914. Gisteren ondernam onze compagnie, samen met nog een andere, een vruchteloze aanval op Duitse stellingen. Doordat we door onze eigen Britse kanonnen bestookt werden, trokken we ons, na zware verliezen, terug in het niemandsland.

We wachtten af tot het geschut van onze eigen mannen afnam.

De monotone cadans van het afvuren vertraagde en de doffe explosies stierven weg, bijna tegelijk met het trieste gehuil van de stervenden. Ook zij verstomden; het geluid van hun bittere, scherpe pijnen gleed weg in de sompige, omwoelde grond.

De koude van de decembernacht en de kilte van de wanhoop deden het bloed in onze broze lichamen bevriezen.

Hier zat ik, 11 stone mens, een homp vlees, en probeerde niet te denken aan thuis. Vooral niet aan mijn moeder denken, niet aan haar vette, verkwikkende, hete soep, niet aan haar warme handen die door mijn haar woelen, niet aan haar geneurie tijdens het ophangen van de was.

"William," zei ik tegen mezelf, "denk zeker niet aan je zussen, aan hun kleine vingerafdrukken in de plakjes cake. Denk niet aan je vader die je vanonder de kachel naar bed draagt, terwijl je knippert met je ogen in een hopeloze slaapimitatie. Denk aan je vijand, wees hard, wees sterk, bereid je voor, het zal nu niet lang meer duren voor je weer een fluitsignaal hoort en oprukt en gedecimeerd wordt en je je weer terugtrekt."

We zaten klappertandend tegen elkaar aangehurkt. Ik zweeg.

We zwegen allemaal. Een honderdtal mensen en evenveel wegdromende geesten.

Ik ken de man links van mij niet. Bewust knoopte ik geen gesprek aan. Ik wou niet weer getuige zijn van het uit elkaar spatten van een lichaam dat toebehoort aan iemand die ik ken.

Ook deze aanval mislukte.

Deze ochtend vonden we in een loopgraaf de pet en het orderteken van onze moedige kapitein. Een briefje was op zijn pet gespeld. Een Duitse patrouille was blijkbaar 's nachts tot aan onze positie gekropen en had zich de moeite getroost om kapitein Henry Askew's schamele resten terug te geven aan zijn strijdmakkers. Op het briefje stond dat ze "een kruis hadden opgetrokken ter nagedachtenis aan een zeer moedig Brits officier."

Ik som de namen van de vrienden die ik heb verloren, op in mijn hoofd. Ik wil hen niet vergeten. Ik mag hen niet vergeten. Sommigen van hen zijn gewoon verdwenen.

Letterlijk. Vergaan tot as en teruggekeerd naar de aarde waar zij nu vermengd liggen me Vlaamse slijk en de resten van onze vijand.

Op minder dan honderd meter van mij zitten de Duitsers. Als ik mijn hoofd zou durven uitsteken, zou ik hen bijna in de ogen kunnen kijken.

Zou ik dan dezelfde angst en heimwee als de mijne zien ?

Ik wacht de dag af.

De nacht is rustig. Een rustige nacht is een nacht waarvan ik het gevoel heb dat ik hem zal overleven.

Op 22 december krijg ik bericht dat ik op 24 en 25 december door mag brengen in het achterland. Twee dagen van relatieve rust liggen op mij te wachten. Eén nacht in een normaal bed, misschien eens in bad, wat betere voeding, een gesprek over mijn geboortedorp met iemand aanknopen. Wie weet ?

In de vroege ochtend van 24 december schuif ik met mijn verkleumde handen mijn enkele bezittingen bij elkaar, stop ze in een soort plunjezak en vertrek met mijn gebogen hoofd voor mijn tweedaagse uitstap.

Er hangt een lichte nevel en mijn witte adem loopt voor me uit. Het is stil, stiller dan ik de laatste twee maand heb meegemaakt. Geen oorverdovende explosies, geen rauwe bevelen, geen snerpnd gefluit, geen dodelijke kogels van scherpschutters.

Een ander geluid sluipt over het niemandsland heen. "Stille nacht, Heilige nacht," zingen onze vijanden. Ik word bestookt met melancholie.

Samen met nog enkele andere jongens uit mijn compagnie zet ik mijn tocht verder.

De Duitse gezangen vervagen en lijken uit te doven en maken plaats voor het getik van onze voetzolen op de kasseien. We lopen eindelijk weer eens rechtop, veilig als we ons voor één keer voelen.

In het dorpcentrum zoeken we onze slaapzaal die volgestouwd is met een samenraapsel van constructies die bedden voorstellen. Ik gooi mijn zak op een brits vlak tegen de muur en plof neer, haal een foto van mijn ouders en zussen boven en begin een brief te schrijven.

Gedurende de rest van de dag trek ik rond met enkele collega-soldaten en doen we ons tegoed aan een relatieve overvloed aan voedsel en bier.

Vrij vlug –ik wil toch één noemenswaardige nachtrust in deze aaneenschakeling van dagen die nachten lijken en nachten die dagen lijken- kruip ik op mijn bed onder een wollen deken en probeer, met succes, de slaap te vatten.

Ik schrik wakker. Ik heb gehuil gehoord.

Rondom mij heerst er rust. Diep geronk en hevig gesnurk geven mij, vreemd genoeg, een thuisgevoel. Iedereen, behalve ik, is in een diepe slaap verzonken.

Maar ik heb gehuil gehoord.

Ik hoor het opnieuw. Het is een vrouw. Het geluid wordt afgezwakt door de muur waartegen ik slaap, maar als ik mijn oor te luisteren leg, hoor ik vanuit het belendende huis duidelijk een vrouw in pijn.

Ik trek vlug mijn kledij en schoenen aan en haast me naar buiten, de kille nacht in.

De deur van het huis is niet gesloten.

Ik aarzel niet en ga naar binnen, naar een kamer rechts gelegen, tegen de muur waar ik, aan de andere kant, tien minuten geleden nog lag te slapen.

Ik zie een vrouw in barensood. Ze ligt verkrampd op een zetel, de handen grijpend in het ijle. Haar voorhoofd ligt bedekt met parelende zweetdruppels. Haar dikke, wollen kleed hangt in alle richtingen over haar bolle buik en benen gedrapeerd.

Ze kijkt me in de ogen, ik kijk in de hare en het komt me voor dat alle geluid even wordt opgeslokt en wij beiden in een vacuüm zitten. Ik probeer bemoedigend te glimlachen. Ik wil dat ze voelt dat ze me kan vertrouwen en stap zacht op haar af en raak teder haar voorhoofd aan.

"Doctor, where?" vraag ik.

"Dokter Postelmans," zegt ze en ze gebaart met haar hand naar rechts en zegt "niet ver," wat ik begrijp als "not far."

Ik verlaat het huis en loop naar rechts tot ik het huis vind van de dokter.

Ik sla op zijn deur met alle kracht die ik in m'n handen heb tot de dokter, vóór mij, in z'n deurgat staat en me vragend aankijkt.

Heftig probeer ik met mijn mond en mijn handen duidelijk te maken waarvoor ik gekomen ben en met succes, want de dokter loopt nog even in huis, en volgt me dan met zijn tas in de hand.

Het is 25 december, 4u 's nachts en onbeholpen houd ik het kleine lichaam van een meisje in mijn handen. Oooh, over de dood weet ik alles, zij is mijn metgezel, maar dit jonge, nieuwe leven, maakt me onwennig.

Ik zit op een stoel naast de vrouw en lach naar haar. Een klok tikt huiselijk. Ze lacht terug naar mij, lief en dankbaar.

Ik denk: "Wat is dit ene leven waard als er op 2 kilometer hiervandaan duizenden mensenlevens vermorzeld worden alsof ze geen enkele betekenis hebben."

Maar dit ene leven is alles waard. Het is een kostbare en unieke poging van de natuur. Het is een gooi van God naar het eeuwige.

Ik kus de vrouw op het voorhoofd, wieg de baby nog even in mijn armen en verlaat het huis.

Ik passeer een half vernietigde kerk en word naar binnen gelokt door warme gezangen.

Het is ijskoud. Er ligt stro aan beide kanten en overal is er tocht.

Ik zie een houten tafel en hierop twee brandende kaarsen in flessen. De vlammetjes worden door de zure wind in alle richtingen gedraaid.

De soldaten zingen. Dit is onwerkelijk, dit is subliem.

Ik zet me neer en zing een lied mee dat ik zong toen ik klein was.

Adeste Fideles doet me denken aan het gezin, aan de jongen die ik was, aan het platteland, aan het haardvuur en de flakkerende kaarsen.

Even ben ik thuis.